

Інна ЄМЕЛЬЯНОВА,
перший заступник Міністра юстиції України,
кандидат юридичних наук

Доброго дня вельмишановний Голово Верховного Суду України, високоповажна президія, шановні учасники конференції!

Насамперед я б хотіла привітати всіх від імені Міністерства юстиції України та зазначити, що тема сьогоднішньої міжнародної науково-практичної конференції є надзвичайно актуальною. Я впевнена, що всі присутні погодяться зі мною, оскільки прийняття та набрання чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом (КПК) України стало тим першим кроком на шляху реформування кримінальної юстиції, який ми зробили у напрямі забезпечення принципів змагальності та рівності сторін у кримінальному процесі та який протягом року дії вже довів свою ефективність. Разом з цим ми усвідомлюємо, що надалі на нас чекає ще багато інших, не менш важливих реформ. Зокрема, йдеться про реформування інституту прокуратури, реформування правоохоронних органів, що є ключовими в системі органів виконавчої влади. Стабільне та ефективне їх функціонування є необхідною умовою для здійснення захисту конституційного ладу, забезпечення законності й правопорядку, дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Нині існуюча в Україні модель правоохоронної системи за багатьма критеріями не відповідає зростаючим потребам українського суспільства та загальноновизнаним міжнародним демократичним стандартам у цій сфері. І на нас попереду чекає ще багато роботи.

Разом з тим хочу зазначити, що на сьогодні зроблено дуже багато. Сьогодні вже йшлося про прийняття нових законів України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та «Про безоплатну правову допомогу»; на останньому я в своїй промові пізніше зупинюся окремо. Крім цих законів, після прийняття та набрання чинності новим КПК України була також проведена копітка та значна за обсягом робота з приведення національного законодавства у відповідність з його положеннями. Зокрема, йдеться про прийняття Верховною Радою України законодавчого акта, яким чинні закони України були приведені у відповідність до нового КПК України. Не можна не згадати і про ряд підзаконних нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, а також про акти, видані міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади. Вже сьогодні відчувається суттєвий прогрес у справі впровадження в життя норм нового КПК України.

Для прикладу хочу навести кілька цифр щодо впровадження системи дистанційного відеозв'язку. Так, за статистичними даними Державної пенітенціарної служби України, з моменту набрання чинності новим КПК України в слідчих ізоляторах було проведено 1 тис. 955 сеансів дистанційного відеозв'язку, в установах виконання покарань – 79 сеансів.

Що стосується застосування альтернативних триманню під вартою заходів, хочу наголосити, що з моменту набрання чинності новим КПК України зі слідчих ізоляторів лише завдяки застосуванню такого запобіжного заходу, як застава було звільнено понад 700 осіб. Для порівняння: за весь 2012 р. застава була застосована трохи більш ніж до 200 осіб.

Щодо створення та налагодження ефективної системи надання безоплатної правової допомоги, вважаю, що реальний змагальний процес неможливо було б впровадити, якби не набрання чинності Законом України «Про безоплатну правову допомогу», згідно з яким, починаючи з 1 січня поточного року, на всій території України цілодобово забезпечується надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Зокрема, 27 центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, утворених Міністерством юстиції в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі, організовують надання безоплатної вторинної правової допомоги особам, до яких застосовано адміністративне затримання або адміністративний арешт; які затримані за підозрою у вчиненні злочину; щодо яких як запобіжний захід обрано тримання під вартою; у кримінальних провадженнях, у яких відповідно до положень КПК України захисник залучається слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням або для проведення окремої процесуальної дії.

Однак на цьому ми не зупинимось. Далі на нас чекає наступний етап, спрямований на забезпечення подальшого розвитку системи надання безоплатної правової допомоги, оскільки відповідно до вимог Закону «Про безоплатну правову допомогу» з 1 січня 2014 р. передбачається надання безоплатної вторинної правової допомоги не лише в кримінальних, а й у цивільних і адміністративних справах. Зважаючи на це, існує потреба у створенні розгалуженої мережі міжрайонних центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Їх утворення по всій території України є надзвичайно важливим також в аспекті реалізації положень нової редакції Закону України «Про прокуратуру», про що вже сьогодні згадувалось.

Що саме дав новий Закон «Про безоплатну правову допомогу»? По-перше, ним було значно розширено перелік категорій осіб, яким гарантовано це право, насамперед за рахунок осіб, яким надається безоплатна вторинна правова допомога на початкових стадіях кримінального процесу. Наразі захисники призначаються центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги, що мінімізує ризики незаконного впливу на професійну діяльність адвокатів та усуває інституціональний конфлікт інтересів між стороною державного обвинувачення і слідством та стороною захисту. По-друге, суттєво збільшено розмір оплати праці адвокатів.

Порівняно з минулим роком у Державному бюджеті 2013 р. на оплату послуг адвокатів передбачено в 13 разів більше коштів. За результатами конкурсів, які ми проводили на всій території України, вже сьогодні сформована професійна мережа адвокатів. Зараз безоплатну вторинну правову допомогу в країні надають близько 2 тис. 500 адвокатів, з якими укла-

даються контракти (договори). Під час проведення конкурсів переважну більшість у конкурсних комісіях становили представники адвокатури, і саме це забезпечило необхідний баланс при доборі та оцінці фахового рівня претендентів.

Спільно з органами адвокатського самоврядування наразі проводиться робота із розроблення, затвердження та впровадження стандартів якості надання безоплатної правової допомоги. Серед стратегічних ініціатив – підтримка моніторингу ефективності системи безоплатної правової допомоги в Україні.

Не можу не згадати розроблену Міністерством юстиції та затверджену урядом Державну цільову програму формування системи безоплатної правової допомоги на 2013–2017 роки. Ця Програма передбачає розроблення та здійснення комплексу заходів правового, організаційного та економічного характеру, спрямованих на забезпечення доступу до безоплатної правової допомоги осіб, які мають на неї конституційне право і потребують такої допомоги.

Також хочу навести кілька вражаючих цифр. На сьогодні центри видали понад 63 тис. доручень адвокатам для надання безоплатної вторинної правової допомоги. Із цієї загальної кількості 19 тис. було видано для надання безоплатної вторинної правової допомоги особам, затриманим за підозрою у вчиненні злочину; 33 тис. – для здійснення захисту за призначенням; 9 тис. – для надання безоплатної вторинної правової допомоги особам, до яких застосовано адміністративне затримання, та 2 тис. доручень – для участі адвокатів у проведенні окремих процесуальних дій.

Насамкінець про такий важливий напрям, як реформування кримінально-виконавчої системи. У цьому сенсі слід насамперед згадати Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, схвалену Президентом України. Відповідно до цієї Концепції уряд затвердив Державну цільову програму реформування Державної кримінально-виконавчої служби на 2013–2017 роки. Разом з тим вже є ряд законопроектів, схвалених Верховною Радою України, або таких, що перебувають на розгляді. Вони спрямовані на подальше реформування системи відбуття покарань. Серед них – нещодавно прийнятий парламентом Закон України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо порядку та умов відбування покарання» в частині подальшої гуманізації насамперед щодо жінок та розширення прав дітей, які перебувають у дитячих будинках при установах виконання покарань. Йдеться про розширення права на короткострокові, довгострокові побачення насамперед для категорій осіб, які обвинувачуються в учиненні злочинів невеликої або середньої тяжкості, тощо. Варто також згадати, що два тижні тому на пленарному засіданні Верховної Ради України в першому читанні прийнято проект Закону України «Про пробацію». Цей законопроект передбачає створення на базі кримінально-виконавчих інспекцій системи органів пробації з абсолютно новими підходами щодо роботи з особами, які відбувають покарання, їх соціального переви-

ховання і подальшого адаптування в суспільстві після звільнення з місць позбавлення волі. Йдеться про роботу з категорією осіб, які вже відбули покарання, для того, щоб повернути суспільству дійсно здорових людей, зменшити кількість осіб, які знову будуть повертатись до місць позбавлення волі. Служба пробації буде працювати насамперед зі службами соціального захисту, і тому ми плануємо прийняття ряду спільних актів саме з Міністерством соціальної політики.

У своєму виступі я коротко зупинилась на тих напрямках, якими опікується Міністерство юстиції України, – це безоплатна правова допомога і система державної пенітенціарної служби. Проте реформа кримінальної юстиції не обмежується ними, тому ознайомившись із порядком денним, очікую сьогодні на жваву і дуже продуктивну дискусію. Думаю, що за результатами сьогоднішньої конференції ми зможемо визначити подальші кроки на шляху реформування кримінальної юстиції. Впевнена, що без завершення реформ правоохоронних органів нам буде дуже складно впроваджувати в життя норми нового КПК України.

Я бажаю всім учасникам сьогоднішньої конференції успішної та плідної роботи. Дякую за увагу.